

מהחברים

יהדות מתוך הזדהות

פרשית חג הסוכות | גיליון מס 15 | תשרי תשפ"ד

יחיאל משה ורטהיימר

ענייני של יום

כוונת מצות ישיבת סוכה כפשוטה

'כי לא נעשה כסוכות הזה מימות ישוע בן נון'

בשנה הראשונה נבעה בעצם מההתחלה של פסח, שהתחיל המהלך המיוחד של עם ישראל וניתנה תורה בעצרת ואחר כך שאירע מה שאירע, שוב חזרו בתשובה והתפלל משה עליהם, ונתמשך המהלך ארבעים יום בכעס ושוב ארבעים ברצון עד שהגיעו אל העשירי בתשרי.

ומשמעות הדבר שבנוסף למהלך הניסי וההנהגה האלקית העל-טבעית שעומדת בשורש מציאותם של עם ישראל, נקבע על גביו מהלך נוסף באופן של קביעות בתוך סדר העולם.

וכמו כן חג הסוכות, אף שבעיקרו הוא המשך לחג המצות וחג הקציר, ששמחתו על היות ה' לנו לאלוקים, מתאים גם הוא ביסודם הרעיוני של מועדי חודש תשרי, והיינו שבאים לחוג בו על ההנהגה האלוקית המיוחדת שיש לעם ישראל כפי שהיא כבר משתלבת בתוך טבע וסדר העולם. ויש להדגיש שאין זה דומה למהלך הראשוני של תשרי שהוא המהלך הטבעי לבד, וזה הרי יש לכל באי העולם, אלא לאחר שנתייחד בהם היטב המהלך האלוקי העל טבעי, חוזרת ומשתלבת ההנהגה האלוקית ומתבססת בתוך הקביעות של סדר העולם.

בסדר זה אין ניסים מופלגים ושינוי סדרי עולם, אלא סדר העולם עצמו נקבע לפי צרכי עם ישראל, שכאשר מתבוננים בכללות מהלכי העולם, ניתן לראות כיצד הכל הסתבב למען עם ישראל. ויש מעליותא במהלך זה, שהמציאות האלוקית, כבר שורה בתוככי סדר העולם. ושני המהלכים ה'ניסי' וה'טבעי-אלוקי' מתקיימים זה בצד זה, בבחינת 'יש בזה מה שאין בזה'.

נמצא שיש 'תשרי' שלפני ניסן, שהיא התחלת השנה הטבעית, ותחילתה מציינת את ההנהגה האלוקית הרגילה והטבעית,

בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספקס את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון'.

והנה המועדים כולם נקבעו בתורה כדי לחוג בהם על מה שה' בחר בישראל ולקח אותנו להיות לו לעם, ועל דבר זה נקבע חג הפסח, שה' העניק לנו את חירותנו וקימונו, לקח אותנו לו לעם והוא נעשה לנו לאלוקים. ומשמעות היותנו כעם מיוחד לה' הוא בכך שיצר את קיומנו וגאל אותנו בניסים על טבעיים ובהנהגה אלוקית גלויה, שכפי שהיה במכות מצרים ובקריעת ים סוף ומתן תורה.

ונראה שהטעם שנקבע זמן הגאולה להיות בחודש ניסן, מפני שהשנה הטבעית תחילתה היא בחודש תשרי, שמבוסס על סדר התחלת השנה החקלאית, כלומר של סדר טבע העולם. ובקוטב הנגדי של מעגל השנה קיים חודש ניסן, שדווקא בו נקבע חודש ההתחלה העל טבעי, השנה המיוחדת של עם ישראל, ראש השנה להנהגה מיוחדת מלווה בניסים ונפלאות, היוצרת לוח שנה פרטי וסדר יום עצמאי לעם ישראל, מנותק ממעגל השנה של כל העולם.

אמנם את 'ראש השנה' שבמהותו הוא יום הזכרון והמשפט לכל באי עולם, קבעה אותו תורה בהתחלת השנה הטבעית, שזה עניינו של חודש תשרי להיות ראש והתחלה לסיבוב השנתי של סדר העולם. [אלא שיש בו זכרון מיוחד לישראל, מצד היותם בניסן למקום ועל כך ניתנה להם מצוות תרועה, ואין כאן מקומו].

ברם 'יום הכיפורים' אף שהוא בחודש תשרי, הוא הרי כל עניינו שייך למציאות המיוחדת של עם ישראל, שה' מטהר אותם ומכפר עליהם. וסדר קביעותו

עניינה של מצוות ישיבת סוכה מפורש בתורה: (ויקרא כג, מב) 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. ובגמרא (סוכה יא, ב) נחלקו אם הכוונה לסוכות ממש או לענני כבוד ורש"י (בריש המסכת ובפירוש החומש) נקט כפי הפירוש של ענני כבוד, וכן תרגם אונקלוס, וכן מובא להלכה בטור ושו"ע סימן תרכה.

הנטייה לבאר 'סוכות' כ'ענני כבוד', באופן שונה כל כך מפשוטן של דברים, פשוט שיסודו בקושי המתבקש מה עניין יש לציין את הסוכות שעשו להם, שאין כל נס בדבר, ולכן פירשו שהם 'ענני כבוד' (כך מבאר בלבוש סימן תרכה, ובמזרחי על רש"י).

ובדעת האומר סוכות ממש, מפרש הטור שהוא ציון לזכר יציאת מצרים, כי הרבה מצוות נצטוו על כך (ועיין ט"ז סימן תרכה). והרמב"ן מפרש שהכוונה בזה לזכור את שאר הניסים שאפשרו את קיומם במדבר, ועדיין קשה, מדוע נבחרו דווקא הסוכות שאין בהם כל נס, לציין הניסים האחרים שהיו להם.

ובמורה נבוכים (ח"ג פמ"ג) כתב (וכעין זה פירש הרשב"ם על הפסוק ויקרא כג) שהטעם הוא, 'שיהיה האדם זוכר ימי הרעה בימי הטובה בעבור שירבה להודות לה' וכו' לזכור שכן היה ענייננו מתחילה, ועדיין קשה שפשטות הכתוב 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', משמע שבאים לציין את ישיבת הסוכות עצמה, ולא למשתמע מכך.

ולפי כל הפירושים קשה מדוע נקבע זמן זה חמשה עשר בחודש השביעי, לציין ישיבת הסוכות.

וכן צריך ביאור במה מתקשר עניין זה של ניסי המדבר לאמור בתורה שחג זה הוא 'חג האסיף', (ויקרא כג, לט) 'אך

שבה ה' מנהיג את עולמו במשפט ובסדרי הטבע. ויש את ההתחלה של חודש ניסן, המציינת את ההנהגה הניסית והעל-טבעית המיוחדת לעם ישראל. ולאחר מכן יש התחלה מיוחדת לעם ישראל בחודש 'תשרי' שלאחר ניסן, המציינת את שילוב ההנהגה העליונה והמכוונת בתוך סדרי הטבע.

וכן נסתבבו הדברים בתחילה באופן זה, שתחילה היה המהלך של ניסן באתערותא דלעילא בהנהגה שמעל ומנוגד לטבע העולם, ומשום כך לא עמד הדבר ולא היה לו קיום איתן, כי לא יכלו לעמוד בדרגא גבוהה זו להיות מנוגדים לטבע וסדר העולם. וכאשר חזרו בתשובה, לא חזרו לראשונות, אלא נתעלו למהלך יותר מרומם, ומשמעות הדבר שכבר נקלטה החוויה האלוקית בעצמותם, ואז זכו ליום הכיפורים, והיינו שהגיעו למהלך של חודש תשרי (השני), ההנהגה האלוקית המשולבת בתוך סדר העולם.

זכר לדבר דהנה איתא בגמרא (ראש השנה יא, א) 'רבי אליעזר אומר מנין שבתשרי נולדו אבות, שנאמר כו' בירח האיתנים כו' ירח שנולדו בו איתני עולם'. אולם בהכרח דהיינו רק אברהם ויעקב, אבל יצחק מבואר התם בסוגיא דלכו"ע נולד בפסח. ולכאורה צריך ביאור מדוע בתשרי חודש הדין נולדו אברהם ויעקב שהם כנגד החסד והרחמים, ודווקא יצחק נולד בפסח חודש הרחמים וההנהגה הניסית והנפלאה עם עם ישראל.

אכן העניין הוא כאמור שתשרי מורה על סדר העולם והבריאה, ובחינת אברהם אבינו הוא לראות את מציאות הבורא מתוך סדר העולם והבריאה. בחינת יצחק היא להיות בטל במציאות אל השי"ת ולכן נולד בקוטב הנגדי בשנה של תשרי והוא בחודש ניסן, וכך היא הנהגת הניסים של עם ישראל שמשמעותה התנתקות והיפך סדר העולם. והנה בחינת יעקב חוזר לתשרי, אולם אין משמעותה שהוא באותו בחינת תשרי כמו אברהם, אלא זה הוא הקוטב השלישי שאחר שמתבטלים אל ה', ניתן לראות כיצד גם מציאות ייעודית ונעלית זו לראות בכל עניין את התכלית העילאית וגילוי כבוד ה', נכנסת ומתיישבת לסדר קביעות, ונמצא חוזר אל תשרי מהעבר השני בתורת סיום הסיבוב, ולא כמו אברהם שמתחיל את הסיבוב. הוי אומר שאע"ה הוא בחינת 'ראש השנה' שהוא מצד תחילת השנה וסדר הבריאה. אבל יעקב הוא בחינת 'סוכות' (וסימנך 'ויעקב נסע סוכות') שאינו מצד 'תחילת השנה' אלא הוא מצד 'תקופת השנה' שמסתיים האסיף של השנה שעברה, והוא סיומם של שלשת הרגלים (כדאיתא לגבי בל תאחר).

ובזה אנו שבים לעניינו של 'חג הסוכות',

שאינו על יציאת מצרים עצמה, אלא על השלב שהתחיל מיד אחר כך, שהקב"ה החל להנהיג אותנו באופן קבוע, והיינו מה שאנו במציאות שלו ומונהגים על ידו. מאז יציאת מצרים ואילך, במדבר ואחר כך בארץ ישראל, ונקבעו חגים מיוחדים לכל אחד מהשלב, הראשון על 'יציאת מצרים' היא יצירת העם, והוא חג הפסח, אבל אחר 'יצירת העם' התחיל מהלך של 'הנהגת העם' בתוככי חיי העולם הטבעי, ועל חלק זה בא חג הסוכות.

ולפי זה אין כוונת הכתוב לזכור את יציאת מצרים על ידי הסוכות, אלא לשון הכתוב הוא 'כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. כלומר רגע אחר יציאת מצרים, כי בעת היציאה אירעה לקיחתנו אליו, אבל היותינו לו והנהגתו מתחיל רגע אחד אחר כך.

ונראה שזאת אנו מבטאים במצוות סוכה, דווקא על ידי סוכות ממש, המזכירים את המציאות הטבעית, שבה חיינו מעת שהחל ה' להנהיג אותנו. כי על המציאות הניסית הנשגבה ועל טבעית המופלגת, שבה הנהיג אותנו ה' בעת יציאת מצרים, הרי כבר קבעה תורה את חג הפסח, ולא היה צורך לקבוע חג נוסף. חג הסוכות בא על השלב הבא, שלאחר קליטת המציאות האלוקית הנשגבת שלמעלה מסדר הטבע, זוכים בני ישראל להפנים מדרגה שיש בה מעלה יתירה, שגם המציאות הטבעית מונהגת עבורם במגמה אלוקית יחודית מכוונת, ונמצאת האלוקות מקיפה מבחינתנו את כל המציאות כולה.

ואף שב'סוכות ממש' אין כל ביטוי לנס, אך יש בכך ציון לאופי סדר החיים הטבעי שהחל עם ישראל באותה עת, והנהיג אותם ה' בהנהגתו העליונה והקבועה, המשולבת ומוסתר בתוך סדרי הטבע.

[ויתכן שאף מ"ד סוכות ענני כבוד, אין זה פשוטו של מקרא אלא דרשת חכמים, והקשר אל הפשט הוא, שהסוכות מזכירים את ההנהגה האלוקית שבה הוביל ה' את בני ישראל, כאשר ישבו בסוכות טבעיות, והגין עליהם בענני כבוד, שזו הנהגת נס המשולבת בסדר העולם].

ועתה מובן היטב שייכותו של עניין זה ל'חג האסיף', אשר מציינים בו את השמחה בהשגחה האלוקית בארץ ישראל, אשר עיני ה' תמיד בה להשפיע את צרכי עם ישראל בשפע ובריבוי. והרי זה ממש עניין אחד עם אופן ההנהגה האמור, אשר אכן החל רגע אחר יציאת מצרים, בבואם לסוכות והתחיל ה' להנהיגם בתוך דרכי הטבע באופן נעלה ומתוכנן לסבב כל העניינים למענם.

וקביעת חג הסוכות בחודש תשרי, יש לומר בפשטות שהוא מצד היותו בזמן האסיף, שכאמור הוא עניין אחד. ויתכן לומר עוד שאינו רק מחמת זמן האסיף,

אלא הוא מצד שזמן זה הוא תחילת השנה, וכיון שהוא חג על המהלך הטבעי זמנו בתחילת השנה הטבעית, ואכן כתוב בקביעת חג האסיף (ויקרא כג, מא). 'וחגותם אתו חג לה' **שבעת ימים** בשנה חקת עולם לדרתכם בחודש השביעי תחגו אותו'. מבואר בלשון הכתוב שהחג קשור לעניין 'השנה', שאין סיבת החג קשור בתאריך אלא שבעת ימים בשנה צריך לחוג לבטא עניין שישנו כל השנה, אלא שנבחרו ימים בחודש השביעי בצאת השנה. [ומקביל ליום הכיפורים שנאמר בו 'אחת בשנה' (ויקרא טז, לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה'].

וכן נקרא 'חג ה' סתמא - (שם כג, לט) 'תחגו את חג ה''. וכן בפרשת פנחס לא נכתבו מצוות החג סוכות ולולב, וכלל לא נכתב שם החג שהוא 'חג הסוכות', רק סתם 'חג לה''. וכן במשנה נקרא סתם 'חג', הרי שיסוד עניינו של חג זה הוא 'חג לה'.

כלומר שגם אלמלא לא נוצר עם ישראל במאורעות מיוחדים היוצאים מסדרי הטבע, אלא מתחילת העולם היו נבראים כעם המיוחד לה', גם כן היו חוגגים אחת בשנה על זה, והזמן המתאים לזה הוא בתחילת השנה כאשר חוזרים ונמצאים עוד שנה עם ה'. רק שלמעשה נעשינו עם ה' במהלך ניסי אותו אנו חוגגים בחג המצות, ובחג הסוכות אנו שבים וחוגגים על הנהגת ה' הנתונה בתוך המהלך הטבעי. ונקבעו לחג זה חלקי העבודה השייכים לזה, והיינו הסוכות על שם הנהגת ה' במדבר שהוא היה ביטוי להתחלת ההנהגה הקבועה הזו, וכן האסיף שהוא המשך הדבר בארץ ישראל שה' משגיח ומנהיג אותנו תמיד.

'חג ה'', משמעותו על מה שה' הוא עמנו, מנהיגנו ודואג לנו. על מה שה' פונה אלינו, ושש עלינו להרבות אותנו ולהיטיב לנו בכל צרכינו. והוא כולל בתוכו כל עניני השגחת ה', אשר עליהם אנו חוגגים חג זה. גם ההודאה על טובת המדבר, וגם השמחה על ההשגחה וטובת האסיף בארץ ישראל. והכל הוא שמחה אחת, של "חג ה'".

וזה נוגע גם לעבודה האישית בחג, ובמיוחד בעת אמירת ההלל, שעל כל אחד להביא את עצמו לשמחה והודאה, וכלשון הכתוב 'ושמחת בחגך וכו' כי יברכך ה' בכל מעשה ידך', ופירש באבן עזרא בפרקמטיא ואומנות, והרי פרקמטיא ואומנות אין זמנם דווקא בתשרי, אלא שתחילת השנה הוא הזמן לתת תודה והלל לה' על כל השנה שעברה, וכן כל הטוב שהיה לנו כל השנה, כל אחד לפי מה שזכה בסיפוק צרכיו במזון ולבוש ודיורים ובנים ונחת ואושר וחיים ובריאות ובאפשרות לקיים תורה ומצוות, ואימתי הוא הזמן להודות לה' על כך, על כל זה אנו באים 'שבעת ימים בשנה' ומהללים את ה' בלולב ובהלל.

מצוות

חג בחג

מצוות

סוכה

יש לעיין מה היא מהותה של הסוכה, ויש להפקיע מהסברא שהעיקר הוא לשבת במעון טבעי של גידולי קרקע שמסמל את האסיף ואת הטבע כפי שנברא, שזה לא יתכן שהרי כל דין גידולי קרקע בסכך ילפינן רק בילפותא ומשמע שאינו דין מהותי אלא דין נוסף שהסוכה תשקף גם את האסיף וכך משמע ממה שדין גידולי קרקע הוא מדין פסולת גורן ויקב דכתיב באספך מגרנך ומיקבך. אבל אין זה מצד מציאות ומהות הסוכה.

ויש לשים לב שמסכת סוכה פותחת בדין סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ', ונפלא כי בגמרא נאמרו שלושה טעמים לדין זה, והם הם שלושת היסודות של מהות הסוכה.

אכן צריך לדעת מנלן כלל האי דינא דבעינן שהסוכה תהיה לשם צל. והנה הבאנו דברי רש"י שכתב - 'דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה' (יד. ד"ה ר' מאיר), ואפשר שזה גדר 'צל' דהיינו שלא יהיה בית.

והנה מסכת סוכה פותחת בדין סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' ואמרו על כך בגמרא שלש טעמים.

א. סברת רבה 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא

ב. סברת רבי זירא מדכתיב 'וסוכה תהיה לצל יומם מחורב', עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות.

וברש"י על דברי רבי זירא 'וסוכה תהיה לצל' - משמע אין סכך אלא העשוי לצל'.

ג. סברת רבא, דכתיב 'בסוכות תשבו שבעת ימים' אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע.

והנה במה שאמר רבא צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, ביאר רש"י דיליף לה מדכתיב שבעת ימים, והיינו סוכה של שבעה ותו לא, דהיינו דירת עראי. ולכאורה מהיכי תיתי לדרוש כן, שהרי שבעת ימים מוסב על הפעולה 'תשבו', ועיין בריטב"א מה שתירץ בזה.

אכן נראה דהנה יש לעיין בעצם המושג סוכה שציוותה תורה 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', 'בסוכות תשבו שבעת ימים', מה היא 'סוכה'. מהו הדבר שמגדיר את מקום הדיורים כ'סוכה'.

ויתכן שמשום כך דרשו את הפסוק באופן זה, כי מאחר שלא נתבאר לנו מה הוא גדר הסוכה, יש לדרוש בלשון הכתוב אף מה שאינו בפשוטו, שנראה מהשם סוכה שהוא סוג של דיורים פחותים, ודרשו משבעת ימים שהכוונה לסוג דיורים ארעיים שמתאים לשבעת ימים.

ועיין שם בסוגיית הגמרא (ובתוס' ד"ה כי עביד) שבסכך עצמו מיפסל אם עביד להו בדרך דירת קבע, [וגרע מדפנות שכשר אפילו אם עשאן של ברזל, ופסול רק אם הם למעלה מעשרים אמה].

ויתכן שאף שלגבי דין עשרים אמה בדפנות איפלגו אמוראי ונקטינן כטעמא דרבא, אבל לעצם הדבר אפשר שכל הטעמים שנשנו בגמרא אמת הן, שלגבי הסכך עצמו בעינן שיהיו כל הני תנאים.

והיינו שלושת הטעמים הללו שנאמרו בסוכה גבוהה שהם גדר החפצא דסוכה, **א.** מקום דיורים שמזכיר את הסוכות או ענני הכבוד של בני ישראל ביציאת מצרים. **ב.** עשוי לצל. **ג.** דירת עראי.

ונראה שזה המקור להאי דינא דסוכה בעי שתהיה עשויה לשם צל, כי זה עצם גדר שם סוכה, דיהיב ליה שם סוכה. שאין סכך אלא העשוי לצל.

ועיין שם בגמרא דכולהו אמוראי פליגי ארבי זירא משום דקרא 'וסוכה תהיה לצל' קאי לעולם הבא, והקשו באחרונים דהא מצינו בכל הני הלכתא דבעינן בסוכה לשם צל. ותירצו בכמה אופנים. ונראה לתרץ דהנה יש לדעת מה ההבדל בין גדר 'לשם צל' לגדר 'דירת עראי'.

ויש ליישב שרבי זירא הוסיף לחדש דבעינן שהסוכה תהיה בפועל נותנת צל ויהיה ניכר שנותנת צל, משום שכך נלמד מן הכתוב 'וסוכה תהיה לצל', וזה דחינן שיהיה רק לעתיד לבוא. אבל מה דבעינן שתהיה עשויה לשם צל, בזה מודו כו"ע, כי זה עצם גדר ה'סוכה' שמבדיל אותה משם 'בית'.

ודין זה נלמד מעצם משמעות מילת 'סוכה', כי מהות הסוכה שיוצאים מן הבית ודריים במקום של 'צל', כי בית הוא מהות של מקום דיורים ויש בו הרבה תשמישים עבור האדם, והוא לו לצניעות ולקביעות למבטח ולמעוז. ואף שכל שכן שיש בבית צל, אבל המציאות הכוללת של הבית מפקיעה את שם נתינת צל, כי אין ניכר שהבית נותן לו 'צל' וסכך, אלא הבית הוא סוג מקום שאין צריך צל. והסוכה היא סכך. [ואין הדבר תלוי רק בארעיות השימוש מבחינת זמן השימוש, אלא גם בצורת הסיכוך וצורת השימוש]. ובזה הוא זכר לענני כבוד, שהרקע הוא מדבר וחורב וחמה, והעננים נותנים צל, וניכר ומורגש נתינת הצל.

* * *

ועכ"פ הצל עצמו מבטא רעיון של חסיה בצל ה', ואפשר שגם בלא הסוכות שבמדבר היה חיוב סוכות, שמבטאים שקורת הגג היא צל קלוש ואינו בית ומבצר שאנו באים לחסות בצל האלוקים, [וכמו שבעברית קוראים למקום צל 'סככה'] וכך משמע מהפסוק שיש מצוות 'חג הסוכות' תחילה, ורק אח"כ חוזר בסוכות תשבו מצד כי בסוכות הושבת, וחג הסוכות הוא מצד חג ה' של תחילת הסיבוב השנתי, גם אלמלא האסיף, ודווקא החג שנקבע מצד האסיף מקושר עם ענני המדבר שכיון שבאים לבטא מציאות בפועל ולא רק סמל.

והיינו כי פסח מבטא חידוש מיוחד שיש בעם ישראל שגם את עצם היצירה יש לנו מאלוקינו. אבל סוכות הוא חג ה' כלומר שגם אילו היינו באופן טבעי כגון שה' היה נוטל לו עם קיים או שהיה אלוקינו מתחילת הבריאה (ואפשר ז"ס ירח האיתנים שיש בחינה שמצד האבות בא ה' אל עם קיים) גם אז הוא אלוקינו ואנו חוגגים לפניו ואז היה מתבטא אלוקותו המיוחדת במה שהוא משגיח עלינו ואנו חוסים בצלו כי אחר שאנו כבר קיימים מה עוד צריך עם מאלוקיו, שישמור עליו ויתן לו אסיף מבורך.

ואף שיש בישראל חידוש מיוחד שהוא גואלנו ויוצרנו בחינת פסח שמבטאים מזון לקיום, אבל המעלה הגדולה היא ההגנה שהוא תמיד משגיח עלינו. ודואג לנו גם להגנה

שמיני עצרת

שמע"צ זמן ברכה כדאיתא בר"ן מגילה, שעל כן תיקנו לקראו בו וזאת הברכה. אפשר משום שהיום מורה על חיבה קשה פרידתכם ועל כן שייך לזה ברכה, אולם י"ל עוד שתמיד לקראת סיום יש ברכה, כמו שיצחק ויעקב ומשה ברכו לפני מותם, כמו כן בסיום הרגלים ה' מברך את ישראל וכן בשמו"ע נפטרים בברכת כהנים ושים שלום. וכן כל אדם נפטר מחבירו באיחולים וברכה כלומר שגם אם אין הוא מביא עוד את עצמו אבל הוא נותן את שיורי השפעתו דהיינו ברכתו.

והיינו כי גם לזמן שאחר שכבר אין את עצם הדבר עדיין לכל הפחות מאצילים ברכה שנישאר עם איזה שפע טוב, והיינו והשיאנו 'ברכת מועדיך', כלומר עצם קדושת המועדים שאינה תמידית הרי שיש בה ברכה להותיר לכל אחד.

